

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного приватного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи

_____ *І.О. Мінгазутдінов*
«_____» _____ 2013 р.

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

«МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

для студентів

галузі знань **0302 «Міжнародні відносини»**
напряму підготовки **6.030206 «Міжнародний бізнес»**

КИЇВ - 2013

Розробник: д.ю.н., професор Бірюков Олександр Миколайович

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «___» _____ 20__ року № ___

Голова науково-методичної ради _____ В.А. Бугров

«_____» _____ 20__ року

© О.М.Бірюков, 2013 рік

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Міжнародне приватне право» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» *галузі знань – 0302 «Міжнародні відносини», напряму підготовки – 6.030206 «Міжнародний бізнес».*

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна «Міжнародне приватне право» є однією із складових комплексної підготовки бакалаврів спеціальності «Міжнародний бізнес». Викладається після засвоєння студентами навчальних дисциплін «Теорія держави і права», «Міжнародне право», «Порівняльне цивільне право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є 1) теоретичні засади міжнародного приватного права, його історичний розвиток; 2) характеристика джерел міжнародного приватного права; 3) загальне вчення про колізійну норму та застосування іноземного права; 4) правовий статус суб'єктів міжнародного приватного права; 5) практичні аспекти колізійного та уніфікаційного регулювання окремих видів приватних відносин; 6) основи міжнародного цивільного процесу та міжнародного комерційного арбітражу.

Курс складається з *двох змістових модулів. Перший* присвячено вивченню критеріїв розмежування права на приватне і публічне, сфери дії міжнародного приватного права, особливостей відносин, які складають предмет міжнародного приватного права, джерел та методів регулювання цих відносин, вчення про колізійну норму, порядку визначення статусу іноземних осіб тощо.

Другий – вивченню механізмів міжнародної охорони права власності, особливостей регулювання окремих видів зовнішньоекономічних угод, колізій у сфері міжнародного сімейного і міжнародного спадкового права, та порядку регулювання трудових і речових відносин за їх участю, сучасних способів вирішення спорів, що впливають із міжнародних приватних відносин.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. **Мета навчальної дисципліни** полягає у тому, щоб надати студентам знання про правову суть приватних відносин, ускладнених «іноземним» елементом, сучасні джерела і методи правового регулювання таких відносин, судову та арбітражну практику вирішення міжнародних приватноправових спорів.

1.2. **Завдання** – дати студентам необхідні знання і практичні навички застосування методів правового регулювання відносин, що складають предмет міжнародного приватного права, у процесі виконання конкретних практичних завдань.

1.3. **Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент повинен** –

знати:

- основний понятійний апарат міжнародного приватного права;
- методи правового регулювання міжнародних приватних відносин;
- джерела правового регулювання міжнародних приватних відносин;
- зміст фундаментальних інститутів сучасного міжнародного приватного права;
- особливості колізійного та уніфікаційного регулювання правовідносин в окремих сферах: договірне право, право власності, деліктне право, сімейне і спадкове право, міжнародний цивільний процес.

вміти:

- знайти правові норми, що регулюють відповідні правовідносин, їх правильно розтлумачити та застосовувати у разі виникнення колізії правових систем;
- застосовувати основні міжнародні та внутрішні акти правового регулювання приватноправових відносин, які ускладнені «іноземним» елементом.

Навчальна дисципліна викладається у I семестрі I курсу в **обсязі – 108 год. (3 кредити ECTS)**, зокрема: *лекції – 34 год., семінарські заняття – 17 год., самостійна робота – 57 год.* У курсі передбачено **2 змістових модулі**, за підсумком яких проводяться **2 модульні контрольні роботи**.

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.

3. Засоби діагностики успішності навчання та методи оцінювання

3.1. Знання студентів та розуміння особливостей регулювання відносин з іноземним елементом оцінюється за допомогою: тематичних завдань, дослідницьких завдань, аналітики, групової роботи, кейс-стаді, ситуативних тестових завдань, опитування у різних формах.

3.2. Когнітивні навички (навички мислення) оцінюються через: аналіз, есе, кейси, різнорівневі тести, оцінювання усіх частин окремих модулів, включаючи самостійну роботу.

3.3. Практичні навички студентів оцінюються за допомогою: проектної практичної роботи, есе, кейсів, комбінованих різнорівневих тестів у поєднанні або без поєднання з конкретними ситуативними завданнями; написання практичної роботи, рольових ігор, аналізу ситуацій роботи судових органів, практичної роботи міжнародних інституцій, порівняльного аналізу правових норм.

3.4. Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки (100%)** включає: презентацію (20%), глибинність методології у репрезентованому дослідженні (20%), здійсненність та узгодженість пропозицій (20%), ступінь оригінальності (20%) та визначення методологічних проблем теми, ситуації (20%) та **оцінювання практичної підготовки (100%)** включає: якісну цілісність спостереження (25%), здатність оцінити проблему (25%),

ідентифікацію шляхів і методологію вирішення проблеми, яка виникла чи може виникнути (25%), окреслення шляхів вирішення специфічних (неординарних) проблем (25%).

Контроль якості вищої освіти, засоби діагностики та методи оцінювання детально зазначені у «Положенні про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» та відповідно у робочих програмах навчальних дисциплін.

4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Тема 1. Поняття та система міжнародного приватного права

Сфера дії міжнародного приватного права, його роль в організації міжнародних економічних, наукових та культурних зв'язків. Значення міжнародного приватного права у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Поняття міжнародного приватного права. Предмет міжнародного приватного права. Приватноправові відносини з іноземним елементом. Поняття та види іноземного елемента у відносинах цивільно-правового характеру.

Нормативний склад міжнародного приватного права. Колізійні норми. Матеріально-правові норми в міжнародному приватному праві. Матеріально-правові норми внутрішнього приватного права. Норми міжнародного цивільного процесу. Уніформовані норми всесвітньоцивільного права.

Загальна характеристика суб'єктів міжнародного приватного права. Об'єкти відносин в міжнародному приватному праві. Юридичні факти в міжнародному приватному праві.

Способи регулювання в міжнародному приватному праві. Місце міжнародного приватного права в правовій системі. Різні підходи в правовій доктрині до предмету, методу, складу норм та місця міжнародного приватного права в правовій системі. Співвідношення міжнародного приватного права з українським приватним правом та міжнародним публічним правом.

Система вітчизняного міжнародного приватного права. Система навчальної дисципліни «Міжнародне приватне право». Роль порівняльного методу дослідження та вивчення міжнародного приватного права. Система міжнародного приватного права в зарубіжних країнах. Міжнародні організації, що займаються проблемами міжнародного приватного права.

Тема 2. Джерела міжнародного приватного права

Загальні положення про джерела міжнародного приватного права. Види джерел міжнародного приватного права в Україні та інших країнах. Співвідношення міжнародного договору та внутрішнього закону. Судова та арбітражна практика окремих країн як джерела міжнародного приватного

права. Питання про доктрину як джерело міжнародного приватного права. Джерела *Lex Mercatoria*.

Внутрішнє законодавство як джерело міжнародного приватного права. Національне законодавство України з питань міжнародного приватного права. Закони про міжнародне приватне право та інші нормативні акти зарубіжних країн.

Міжнародний договір як джерело міжнародного приватного права. Види міжнародних договорів. Багатосторонні договори, які містять уніфіковані колізійні та матеріальні норми. Міжнародні центри з підготовки конвенцій в галузі міжнародного приватного права.

Звичай як джерело міжнародного приватного права. Торгові звичаї.

Загальні принципи приватного права. Колізійні принципи міжнародного приватного права. Принцип тісного зв'язку. Принцип автономії волі (*lex voluntatis*). Принцип застосування більш сприятливого права для слабкої сторони відносин.

Правові режими в міжнародному приватному праві. Національний правовий режим. Режим найбільшого сприяння. Спеціальні режими в міжнародному приватному праві.

Взаємність в міжнародному приватному праві.

Тема 3. Вчення про колізійну норму

Поняття та передумови колізії законів в міжнародному приватному праві. Об'єктивна необхідність колізійних норм. Поняття, структура та види колізійних норм. Поняття статуту правовідносин. Основні формули прикріплення та сфера їх застосування.

Застосування колізійних норм. Приховані колізії законів. Проблема «конфлікту кваліфікації» та методи його вирішення. Позитивні та негативні колізії законів. Зворотнє відсилання та відсилання до права третьої країни. Застереження про публічний порядок. Застосування імперативних норм. Наслідки обходу закону.

Визначення застосованого права на основі колізійних норм внутрішньодержавного права. Визначення застосованого права на основі уніфікованих колізійних норм.

Іноземне право та передумови його застосування. Встановлення змісту іноземного закону. Механізми отримання інформації про зміст іноземних норм.

Тема 4. Суб'єкти міжнародного приватного права

Поняття особистого закону фізичної особи.

Приватноправова право- та дієздатність іноземців в Україні та інших країнах. Колізійні норми щодо правового статусу фізичних осіб. Безвісна відсутність та оголошення особи померлою в міжнародному приватному праві. Уніфіковані правила щодо правового статусу фізичних осіб. Правове положення іноземців в Україні та в інших країнах.

Опіка та піклування в міжнародному приватному праві. Колізійно-правове регулювання опіки та піклування. Міжнародно-правові акти у сфері опіки та піклування.

Поняття особистого статуту та «національності» юридичної особи. Доктрина та практика міжнародного приватного права про визначення національності юридичної особи.

Правоздатність та дієздатність іноземної юридичної особи. Допуск іноземних юридичних осіб до господарської діяльності. Іноземні юридичні особи в Україні. Національний режим діяльності іноземних юридичних осіб в Україні.

Порядок створення підприємств з іноземними інвестиціями в Україні та їх правовий статус. Участь українських суб'єктів у створенні та діяльності закордонних юридичних осіб.

Міжнародні транснаціональні корпорації.

Транскордонні банкрутства.

Особливості правового положення держави та юридичних осіб публічного права як суб'єктів міжнародних цивільних правовідносин. Поняття та види імунітету держави в міжнародному приватному праві. Міжнародні договори про імунітет держави. Імунітет держави та її власності в судовій практиці.

Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного приватного права.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ІНШІ СФЕРИ ВІДНОСИН, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ МІЖНАРОДНИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ

Тема 5. Міжнародне зобов'язальне право, представництво, позовна давність в міжнародному приватному праві

Правочини в міжнародному приватному праві. Право, що застосовується до форми та змісту правочину. Представництво в міжнародному приватному праві. Право що застосовується до довіреності.

Позовна давність в міжнародному приватному праві. Значення та строки позовної давності в міжнародному приватному праві. Правила позовної давності, що застосовуються до зовнішньоекономічних договорів.

Колізійні питання договорів з іноземним елементом. Загальні положення договірної права стосовно зовнішньоекономічних договорів. Форма договорів. Поняття, види та особливості зовнішньоекономічних договорів. Суб'єкти зовнішньоекономічних договорів.

Матеріально-правові норми зовнішньоекономічних договорів у міжнародних конвенціях та договорах, одноманітних законах, торговельних звичаях.

Міжнародна купівля-продаж. Колізійні питання договору міжнародної купівлі-продажу. Віденська Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів. Поняття договору купівлі-продажу. Укладення договору

купівлі-продажу, зобов'язання продавця та покупця, відповідальність сторін. Базисні умови договору.

Захист прав в міжнародному приватному праві.

Колізійні питання та уніфікація правового регулювання договорів міжнародного лізингу, міжнародного факторингу, міжнародного франчайзингу та деяких інших видів зовнішньоекономічних договорів.

Тема 6. Міжнародне речеве право

Колізійні норми міжнародного речевого права. Вирішення колізійних питань права власності в Україні та в інших країнах.

Матеріальні норми міжнародного речевого права. Правовий режим власності іноземної держави, іноземних громадян та іноземних юридичних осіб в Україні. Правовий режим власності української держави, громадян України та українських юридичних осіб за кордоном.

Правовий режим іноземного інвестування.

Правові питання націоналізації в міжнародному приватному праві.

Цінні папери в міжнародному приватному праві. Загальні положення про цінні папери в міжнародному приватному праві. Колізійні норми в сфері обігу цінних паперів. Уніфікація матеріально-правових норм в регулювання обігу цінних паперів.

Тема 7. Міжнародне трудове, сімейне і спадкове право

Поняття міжнародного приватного трудового права. Джерела міжнародного приватного трудового права. Склад норм міжнародного приватного трудового права. Визначення застосованого права до індивідуальних трудових відносин з іноземним елементом. Колізійні питання колективних та процесуальних трудових відносин з іноземним елементом. Правила застосування іноземного трудового права.

Загальні положення про трудові права іноземців в Україні та громадян України за кордоном. Трудові права іноземних працівників підприємств з іноземними інвестиціями. Трудові права іноземних спеціалістів при спорудженні промислових та інших об'єктів. Правове регулювання праці іноземців при здійсненні інших форм міграції трудових ресурсів. Соціальне забезпечення в міжнародному праві. Угоди між Україною та іншими країнами з питань соціального забезпечення.

Колізійне регулювання умов та форми укладення шлюбу. Правові наслідки шлюбу в міжнародному приватному праві. Відносини подружжя, відносини батьків та дітей в міжнародному приватному праві. Колізійні питання аліментних зобов'язань. Колізійні питання розірвання шлюбу. Визнання розлучень, що здійснені за кордоном. Міжнародне усиновлення та інші форми влаштування дітей.

Колізійні питання спадкування за законом та за заповітом. Спадкування нерухомості в Україні. Переведення спадкового майна за кордон. Питання спадкування в договорах про правову допомогу. Спадкові права громадян

України за кордоном. Правове положення іноземних громадян у випадку спадкування в Україні.

Тема 8. Недоговірні зобов'язання у міжнародному приватному праві

Основні види недоговірних зобов'язань в міжнародному приватному праві. Колізії законів, які регулюють зобов'язання із заподіяння шкоди.

Деліктні зобов'язання з іноземним елементом. Колізії законів, які регулюють зобов'язання із заподіяння шкоди. Колізійні питання деліктних зобов'язань в українському законодавстві. Міжнародні договори щодо деліктної відповідальності.

Зобов'язання із безпідставного збагачення та інші зобов'язання недоговірного характеру.

Тема 9. Міжнародний цивільний процес і комерційний арбітраж

Поняття та місце міжнародного цивільного процесу в системі науки міжнародного приватного права. Джерела міжнародного цивільного процесу. Положення іноземних громадян в цивільному процесі. Процесуальне положення іноземних держав та його дипломатичних представництв.

Міжнародна підсудність. Виконання доручень установ юстиції. Визнання та виконання іноземних судових рішень за українським законодавством та міжнародними угодами України.

Міжнародне нотаріальне право.

Поняття арбітражу, його види та значення для зовнішньоекономічних відносин. Міжнародні угоди з міжнародного комерційного арбітражу. Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України. Міжнародні комерційні арбітражі “*ad-hoc*”. Виконання іноземних арбітражних рішень.

Розгляд справ з іноземним елементом спеціальними судами та альтернативні способи вирішення спорів.

5. Рекомендована література

ОСНОВНА

1. Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник / за ред. А.С. Довгерта і В.І. Кисіля. – К.: Алерта, 2012. – 376 с.
2. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А.С. Довгерта і В.І. Кисіля. – К.: Алерта, 2013. – 400 с.
3. Міжнародне приватне право. Науково-практичний коментар Закону / за ред. доктора юридичних наук, проф. А. Довгерт. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – 352 с.

ДОДАТКОВА

1. Міжнародне приватне право в Київському університеті: антологія: у 2 т. Т.1. 1835–1991 / за ред. А.С. Довгерта. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2009. – 495 с.
2. Міжнародне приватне право в Київському університеті: антологія: у 2 т. Т.2. 1992–2007 / за ред. А.С. Довгерта. – К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2009. – 791 с.
3. Очерки международного частного права / под ред. проф. А. Довгерта. – Харьков: ООО «Одиссей», 2007. – 816 с.
4. Міжнародне приватне право. Актуальні проблеми / за ред. А.С. Довгерта – К.: УПФ, 2001. – 334 с.
5. Принципи міжнародних комерційних договорів УНІДРУА 2010 / Пер. с англ. О.С. Білоус. – К.: Юстініан, 2013. – 328 с.
6. Международное частное право: учебник / отв. ред. Н.И. Марышева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Контракт, Wolters Kluwer, 2010. – 908 с.
7. Международное частное право: учебн. пособие для вузов / под. общ. ред. Г.К.Матвеева – К.: Вища школа, 1985. – 178 с.
8. Міжнародне приватне право. Міжнародні договори України. Том 1 / відпов. ред. та упорядники А. Довгерт та В. Крохмаль. – К.: “Port Royal”, 2000. – 992 с.
9. Міжнародне приватне право. Міжнародні договори України. Том 2 / відпов. ред. та упорядники А. Довгерт та В. Крохмаль. – К.: “Port Royal”, 2000. – 1313 с.
10. Кисіль В.І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації / В.І. Кисіль. – К.: Україна, 2005 – 480 с.
11. Міжнародний цивільний процес України: Навчальний посібник. Практикум: за ред. доктора юридичних наук, професора С.Я. Фурси. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2010. – 328 с.
12. Звеков В.П. Колізії законів в міжнародному частному праві / В.П. Звеков. – М.: Волтерс Клувер. – 2007. – 406 с.
13. Кох Х., Магнус У., Винклер фон Моренфельс П. Международное частное право и сравнительное правоведение / Пер. с нем. д-ра юр. наук Ю.М. Юмашева / Х. Кох, У. Магнус, П. Винклер фон Моренфельс. – М.: Международные отношения, 2001. – 480 с.
14. Международное частное право: иностранное законодательство / предисл. А.Л. Маковского; сост. и науч. ред. А.Н. Жильцов, А.И. Муранов. – М.; Статут, 2001. – 892 с.
15. Довідник захищених дисертацій з міжнародного приватного права в Україні (1991 – 2012 рр.): довід. / укл., передмова, вступна стаття А.С. Довгерта, Т.В. Короткого, Н.В. Хендель. – Одеса: Фенікс, 2013. – 132 с.